

Redegørelse af 7/5 97 om øststøtten (Redegørelse nr. R 20).

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen):

1. ØSTSTØTTENS BAGGRUND

Skiftende regeringer har set det ikke alene som en moralsk pligt, men også i Danmarks egen interesse at støtte den massive reformproces, der blev sat i gang i østlandene, og som åbnede nye perspektiver for tilvejebringelsen af demokrati, respekt for menneskerettigheder og den enkelte borgers udfoldelsesmuligheder. Det er en udvikling, der nu gør det muligt at integrere dem i de globale og oprindelige vestlige samarbejdsstrukturer. Ikke mindst EUs udvidelse er en historisk udfordring. Den giver os en enestående chance for at sikre fred og stabilitet i et helt Europa.

Den danske øststøtte tager sit afsæt i handlingsplanen fra september 1989 med titlen »Vestlig støtte til reformprocessen i østlandene med særligt henblik på Polen og Ungarn: Mulige danske initiativer.« Planen havde blandt andet til formål at yde støtte til den økonomiske omstrukturering og fremme samhandlen og det teknologiske samarbejde med de pågældende lande.

Denne første handlingsplan kom til at dække perioden 1989-91 og omfattede alene Polen og Ungarn, men blev i takt med udviklingen udvidet til at omfatte også de øvrige lande i Central- og Østeuropa, herunder de baltiske lande.

I april 1991 vedtog Folketinget under indtryk af den alvorlige miljøsituation i Østeuropa loven om tilskud til miljøaktiviteter i Østlandene. Loven har været grundlag for miljøstøtten til Østeuropa fra 1991 til 1995.

I maj 1991 vedtog Folketinget et beslutningsforslag for en yderligere fokusering af øststøtten. Denne beslutning danner baggrunden for anden handlingsplan dækkende perioden 1992-94. Under indtryk af de hastige forandringer i Østeuropa og Sovjetunionen besluttedes det at udvide kredsen af modtagerlande, idet det forudsattes, at landene i Central- og Østeuropa ville blive stadig mere adskilt fra hinanden.

I 1993 udarbejdedes betænkningen om Danmarks Internationale Indsats, herunder øststøtten. Betænkningen resulterede i en øget målretning af aktiviteterne. Der blev lagt vægt på, at den danske øststøtte administreres decentralt af en række forskellige ministerier og styrelser.

Koordinering af indsatsen sker i Det tværministerielle Østlandeudvalg. Regeringens Økonomiudvalg tager stilling til fordelingen af midlerne til de respektive programmer efter indstilling fra Det internationale Udgiftsudvalg. Systemet indebærer en rimelig balance mellem koordineret styring og decentral aktivitet. Den direkte kontakt mellem fagmyndighederne i Danmark og i modtagerlandene er vigtig af hensyn til bistandens effektivitet.

Betænkningen blev udarbejdet bl.a. for at afklare udmøntningen af Folketingets beslutning om Miljø- og Katastroferammen (MIKA) fra 1992.

2. INDSATSENS OMFANG

Den danske øststøtte er betydelig set i international målestok og udgør 0,09% af BNP. Til sammenligning yder Sverige og Tyskland hhv 0,07% og 0,01%. Danmark yder relativt set en større øststøtte end de lande, vi normalt sammenligner os med. (Jf. Figur 1).

Danmark er endvidere den største donor til Estland, Letland og Litauen. I 1995 ydede Danmark knap en halv mia. kr. til disse tre lande. Sverige ydede en anelse mindre ca. 475 mio. kr., mens Tyskland og Finland ydede under 150 mio. kr. (Jf. Figur 2).

Den samlede danske øststøtte siden 1992 udgør i alt 12,3 mia. kr. (Jf. Figur 3). I 1997 er der afsat 1.065 mio. kr. til bilateral støtte. Hertil kommer 45,1 mio. kr. til nordiske fonde og Østbanken (EBRD) samt ca. 210 mio. kr. til Phare og Tacis programmerne. (Jf. Bilag til redegørelsen).

Den bilaterale øststøtte har historisk været fordelt på tre hovedområder, miljøforbedringer, erhvervsfremme og teknisk-administrativ bistand. (Jf. Figur 4).

Miljøindsatsen i Central- og Østeuropa indgår både i MIKA - rammen og som en del af øststøtten. Indsatsen skal i øvrigt ses i en bredere miljømæssig sammenhæng.

Erhvervsfremme og teknisk-administrativ bistand skal ses som midlertidige initiativer, der aftrappes i takt med en gradvis tættere tilknytning til EU.

Indtil 1995 er Polen samlet set den største modtager af dansk øststøtte. Siden 1995 er Litauen blevet den største modtager af dansk øststøtte. Det afspejler, at behovet for at give Polen en håndsækning er formindsket i takt med den politiske og økonomiske omstillingsproces. (Jf. Figur 5).